

Kaugete päevade valgus

Arthur C. Clarke'ile & Stephen Baxterile mõeldes

Autori märkus: Umbes selline tekst seisis mul sahtlis arvata ülikooliajast. Ausalt. Noh, muidugi mitte valmis lugu, pigem üks selline tekstijupp, kus osade lõikude asemel vaid märksõnadega skitseeritud idee; usun, et selliseid on kõigil kirjanikel.

*Mõned aastad tagasi lugesin ma Arthur C. Clarke'i ja Stephen Baxteri 2000. aastal ilmunud romaani *The Light of Other Days* ja... nojah, nad on ligikaudu sama asja – muidugi palju põhjalikumalt – ära teinud. Ja nemad kirjutasid tõsise, suurepärase romaani, sellal kui mul oli jutu idee... Aga siin see nüüd igatahes on, kummardusega mainitud Meistritele.*

**

„Kas sa tead, et tegelikult algas elu räni baasil, kuid süsiniku palju paindlikumad ja kiiremad eluvormid sõid need lihtsalt ära?” Artur oli heleda nahaga, ennast täis, prillidega ja väga purjus. Noor daam, kellele ta seda seletada püüdis, naeratas meelat blondiininaeratust ja ilmselt oleks võinud Artur oma muljeavaldamist ka hiina keeles läbi viia.

„Süsinikuelu, esimesed ainuraksed sõid ränielu sama palju kui sina praegu ränikive. Tõenäoliselt hävitas ränielu süsinikuelu jäägid, ehk me sittusime ränivennad surnuks.” Stefan oli palju tagasihoidlikum igas mõttes. Ta oli lühem, kergelt tumedamat verd, ei kandnud prille ja tal ei olnud vaja härgamisega tegeleda, sest tal oli pere olemas; naisuke istus sealsamas ta kõrval. Eks nad olid juba üle kolmekümne kah.

„Olgu, see, kas me viisime nende peal läbi oraalse või anaalse genotsiidi, on kahtlemata filosoofiliselt huvitav, kuid mitte peamine küsimus. Ränielu lakkas olemast. Me hävitasime selle. Nüüd me... meie... mina ja Stef loome selle taas.” Ta tõstis klaasi. „Esimeste soojade ilmade, grillihooaja piduliku alguse ja kivide elustamise auks!”

„Amen,” ütles Stefan toostiga ühinedes.

„Te räägite nüüd juba ränielu loomisest?” elustus nüüd Stefani abikaasa. „Kas see ohtlik ei ole?” Ta oli meestega samaealine, armsalt pereemalikus vormis, lühikeste tumedate juustega ja eluga rahul.

„Birx, ma võin sulle täie vastutustundega kinnitada, et on küll. Ränielul on palju suurem potentsiaal kui süsinikuelul. Meil on pärilikkuse edasikandmiseks biheliks, ja see on ütlemata õrn. Kas keedumunast tuleb tibu? Ei tule. Ränipärilikkust kannab pentaheliks, see on tegelikult polümeriseerunud kivi, ja see kannatab vähemalt keetmist lõpmatuseni. Kuigi igavik on mõttetu mõiste...”

„Nii et see on ohtlik?” tegi ka Arturi äraräägitav blondiin suu lahti.

„Klara, me loome praegu ainurakseid. Ränielu muutub meile ohtlikuks umbestäpselt kuue miljardi aasta pärast. Süsinikuelul kulus neli miljardit, et ainuraksest areneda selle imelise olendini, kes suudab vaadata kuus tundi päevas kommertstelevisiooni ja armastada, kumm suguliikme otsas.

Ränielul peaks võrreldava tulemuseni jõudmiseks natuke kauem minema...”

„Te mängite jumalaid? Loo te elu?” Klara vangutas pead.

„Kas sa räägid jumalast kui abstraktsest loodusjõudude superpositsioonist või kui kollektiivse isakompleksi manifestatsioonist?” tahtis Stefan teada.

Birx pani talle käe vaigistavalt põlvele. „Ehk lihtsamalt – miks te seda teete?”

„Sest me suudame seda!” teatas Artur uhkelt.

„Sest me saime selle peale grandit,” teatas Stefan vabandava muigega.

„Kuid ükski uurimine ei alga ju tühjalt kohalt? Kuidas teie esimesed olite?” tahtis Klara teada.

„Nüüd ma tunnen sinus ajakirjaniku ära,” naeratas Birx. „Su artikkel viimsepäevafanaatikutest oli ju päris hea.” Ju ta proovis vestlust millegi inimliku peale suunata, kuid sellest ei tulnud midagi.

„Viimsepäevafanaatikud tõstavad pead sellepärast, et viimnepäev on tulemas. Kui Thori Haamer lööb, pole mingit edasit, pole tulevikku, pole üldse mitte midagi. Me ei tea, kas komeet tabab Maad või läheb napilt mööda, nii et minu arust on teatud viimsepäevameeleolu õigustatud,” kehtitas Stefan õlgu.

„Astronoomid on ametlikult kuulutanud, et komeedi tabamise tõenäosus on 5%,” mühatas Artur.

„Minu tuttav Tõraverest ütles, et valitsuse survele on ametlikust prognoosist üks null maha kraabitud. Ma loodan vaid, et suudan oma töö enne lõpetada, kui me kõik kuumaks tolmuks muutume.” Ta tõstis klaasi toastiks. „Ja nüüd öelge, kas see on kah komeedi mõju, et meil juba aprillis 20 kraadi sooja on? Kell kaheksa õhtul. Parasmeilevöötmes?”

Birx proovis teistpidi. „Kuulge, kui ränielul on biheliksi asemel pentaheliks, siis kas ränilastel on viis sugu?”

Kahehäälnene räme naerulagin. Siis vaatasid mehed pisut tõsinedes teineteisele otsa.

„See ei ole mitte täiesti võimatu,” pilgutas Artur silma. „Kuigi me ise ei ole selle peale tulnud... Hm, arvatavasti leiab loodus mingi lihtsama viisi, sest vaadates kasvõi seda, kuidas te omavahel kaklete, ei ole viie olendi korraga sõbralikult voodisse saamine just väga suure tõenäosusega üritus...”

**

„Lehed langevad... Viimast korda.” Nad istusid peaaegu sellesamas seltskonnas sellelsamal verandal ja tegelesid umbes sellesamaga, mis kevadel – jõid veini ja grillisid. Ainult et nüüd magasid sealsamas tekkidesse mähitult ka kaks Stefani ja Birxi last.

Artur oli kaine. Ta tõusis ja hakkas korraga deklameerima.

*„So we'll go no more a roving
so late into the night
Though the heart be still as loving
And the moon be still as bright.*

*For the sword outwears the sheath,
And the soul wears out the breast,
And the heart must pause to breathe,
And Love itself have rest.*

*Though the night was made for loving,
And the day returns too soon,
Yet we'll go no more a roving
By the light of the moon.”*

„Lord Byron,” noogutas Klara. „Seda on vähemalt kaks korda eesti keelde tõlgitud, aga ma ise eelistan ka originaali.” Ta ei olnud enam see mõttetu blondiin. Ilma värvita olid ta juuksed küll heledad, kuid pigem kuldsed, ja veel olulisem oli tema olek – ilma meigi ja vöölaiuse seelikuta oli ta lihtsalt üks kena noor naine. „Kui nüüd Kuu gravitatsioon...”

„Seda Kuu gravitatsiooni juttu räägitakse sellepärast, et mitte lasta tekkida täielikku lootusetust ja paanikat.” Stefan silitas magavate laste päid.

Artur, kes ikka veel seisis, oleks nagu õhust tühjaks jooksnud. „Mis sa neile andsid, et nad niimoodi magama jäid?” küsis ta tõelise huviga. „Kas nad veel... kas nad... teoreetiliselt võiksid ärgata?”

Stefan vaatas korra kiiresti Birxi poole. „Jah. Me ei...” Ta ohkas. „Ega meil polegi midagi kiiret, kindlat ja valutut. Ja ilmselt ei oleks meil ka siis, kui oleks, jätkunud südant seda neile anda. Kuni on veel õhkõrn lootus... Aga sellisena pole ju vahet.”

„Ilmselt on sul õigus.” Artur istus tagasi Klara juurde ja võttis tal ümbert kinni.

„Naljakas, et poes oli kõike. Kõik töötas, mingit erilist paanikat ei olnud...” ütles Birx hajameelselt. „Neetud, kuidugi on hea surra täis kõhuga, aga meie läheme ülesöönud tundega.” Ta puhkes pisut hüsteeriliselt naerma. „Vähemalt on teil lootust, et teie lapsukesed selle üle elavad.”

„Jah,” noogutas Stefan ja haaras teemast kinni. „Keegi ei hoolinud enam viimastel kuudel, me saime nii palju arvutusvõimsust kui tahtsime ja suutsime kõik tööd lõpetada. Seal kaevanduskäikudes on paljunemisevõimeline koloonia. Me küll ei tea, kui stabiilne see pikas perspektiivis on, kuid kõik kaksteist tuumikut läksid kasvama. Neil on lootust.”

„Me räägime paljunemisevõimelistest ränibakteritest, mis on nanorobotite abil kasvatatavate protsessorite uurimissuuna täiesti kõrvaline ja ebaoluline tulemus,” vangutas Birx pead. „Kusjuures selle vastu ei tunne mitte keegi huvi... kuigi see võib ka praeguse aja unikaalsusest tulla. Keegi ei tunne millegi vastu huvi.” Ta väristas õlgu. „On oktoobri lõpp ja on nii soe...”

„Komeet,” ütles Artur äraolevalt. „Tegelikult suurenes kiirgusbilanss juba kevadest, ega muidu nii soe poleks olnud. See on ikkagi kahe tuhande kilomeetrine jääkamakas. Selle saba peegeldab päikesevalgust, sellepärast ongi viimastel kuudel kogu Maal keskmiselt kuus kraadi soojem kui peab.” Nad kõik rääkisid rohkem selleks, et midagi rääkida.

„Jooks ennast korralikult täis?” tegi Stefan ettepaneku. Mingit entusiasmi ta ise üles ei näidanud. „Huvitav, kaua veel läheb? Kell on kaheksa. Nüüd iga hetk...”

„Tahad ikka telekat vaadata?” küsis Birx. „Mina ei taha. Ja muide, minuarust ma kuulen midagi naabrite juurest.”

Nad vaatasid ringi. Verandalt ei näinud igasse külge, kuid nad teadsid, et üsna sarnased eramajad lähevad tänavate kaupa igas suunas – äärelinna elamurajoon.

„Paljud... paljud on juba surnud. Paljud läksid viimastel päevadel... Kes kuhu... Aga mõned kaklevad, mõned... mõned vist isegi käivad ringi ja varastavad.” Klara vaatas teiste otsa ja sai aru, et kõik nad olid umbes sedasama mõelnud. Kõik nad teadvustasid lihtsat tavalist igapäevast elu nii, nagu seda muidu kunagi ei tehta.

„Su ema ikkagi ei tahtnud tulla?” küsis Artur.

„Ei,” raputas Klara pead. „Ta lausa ajas mind siia. Et kui ei lähe mööda, las ma olla seal...” Ta häälsid kustus, kuid siis, justkui – nagu seda vaja oleks – uuesti mõistes, et midagi kaotada ei ole, lõpetas lause: „...las ma olla seal, kus ma tahan olla.”

„Vend on oma pere juures, vanemad on maal,” pomises Stefan.

Sähvatas põuavälg. Värelesid virmalised. Valgus kustus.

„Elektromagnetimpulss,” pomises Artur. „Komeet langes. Huvitav, kuhu? Kas kuhugi Malaisiasse või Lõuna-Hiina merre, nagu ennustatud?”

„Huvitav?” tõstis Birx pead. Siis surus ta näo Stefani rinnaesisele ja hakkas nuuksuma.

Artur kallistas Klarat. Nad vaatasid teineteisele otsa ja noogutasid.

„Me läheme üles oma tuppa, kui teil midagi selle vastu ei ole,” ütles Artur. Nad tõusid ja läksid majja.

„Viimane kepp?” küsis Birx muigega.

„Jah,” noogutas Stefan. „Ja meie?”

„Jaksad sa enam?”

Stefan vangutas pead. „Ei tea. Ja tuju ei ole. Ja võimalik, et me enam ei jõua ka. See on nii mõttetu. Ma tahan pigem sinuga siin laste juures olla.”

„Vaata...” sosistas Birx.

Stefan pööras pead. Idataevas lõõmas koit. Selline väga eriline koit, mis kasvas tulevallina kogu horisondi ulatuses, nagu avanev põrgu silm.

„Kui see meieni jõuab, on kõik?” küsis Birx sosinal.

„Enne,” pomises Stefan. „Selle ees liigub suruõhupilv.”

Nad kallistasid, põlvitasid laste juurde, rabsid unerohu mõju all magavad lapsed kaenlasse ja tardusid nii, silmad suletud, tundes vaid üksteise sooja hingeõhku.

Maailm kägises ja ohkas.

Kõik oli nii soe, soojem...

Tuline.

Kõrvetav.

Siis tuli maailm kallale.

**

Stefan ja Birx vaatasid teineteisele otsa.

Õõ oli rahulik. Võimalik, et liiga rahulik.

Nad vaatasid ringi. Tänavalaternad olid uuesti süttinud. Virralised olid kadunud. Nagu ennegi, vilkusid harvade pilvede vahelt üksikud heledamad tähed. Tuuleke sahistas puude kolletanud, kuid ikka veel küljes püsivates lehtedes ja tegelikult oli ainus hääl – niipalju, kui seda läbi seinte kuulda oli – see hell oigamine, mida Klara ülakorrusel kuuldavale tõi.

„Mis see siis nüüd on?” Stefan tõusis kiiresti ja vaatas ringi. Tulevall oli kadunud. Ta kummardas. Lapsed magasid endiselt, hingates ühtlaselt.

Nad vaatasid uuesti teineteisele otsa.

„Noh, kaks neid võimalusi on,” kehtas Stefan lõpuks õlgu. „Kas me oleme surnud ja mingis veidras järelelus või päästis meid mingi ürgvõimas tulnukate rass.”

„Kolmas võimalus on, et me elame mingis virtuaalreaalsuses,” arvas Birx, vaadates vastu valgust oma käsi. Ta katsus ka pead ja näperdas oma riideid. „Või oleme kogu aeg virtuaalis elanud, miski läks programmiga viltu ja keegi vajutas resetti, nullimata meie mälu.” Ta raputas pead. „Me võime selliseid jaburaid teooriaid ilmselt hulga välja mõelda. Fakt on see, et Maale kukkus komeet, mis hävitas kõik elava, ja ometi oleme me siin, elus ja täpselt samasuguses ümbruses.”

„Igatahes on ka Artur ja Klara elus. Kui nad lõpetavad, on ehk paras aeg küsida, mida nemad asjast arvavad.”

„Hm...” vaatas Birx ülakorruse suunas. „Oota!” Ta astus kahte krunti piirava aia äärde. „Naabreid ei ole... Tule tänavale kaasa, ma ei julge üksi minna. Vaatame ringi.”

Ent Stefan seisis, nina taeva poole. „Tähed on vale koha peal,” sosistas ta hämmastunult.

Viie sekundi pärast ta nagu ärkas ja noogutas. „Läheme vaatame.”

Nad kõndisid tänaval natuke edasi-tagasi. „Kõik tundub tühi...” sosistas Birx. „Läheme tagasi.”

Stefan seisatas ja vaatas veel hetke ringi, kuid noogutas siis. „Mul on ka kõhe. Tuleb Arturiga ja Klaraga rääkida ja ma ei taha laste juurest kaugemale minna. Tead, ma parem tassin nad tuppa oma vooditesse. Majas sees ja teine korrus...” Nad olid maja taha tagasi jõudnud. „Ehk ei ole sel tähtsust, aga kindlam tunne ikkagi,” vangutas ta vabandavalt pead.

Ta sattus, poeg süles, ülakorrusel vastamisi vannituppa hiiliva Arturiga.

„Ma lootsin, et vett veel tuleb... Eee, millega sa tegeled?”

„Maailmalõpp oli ära. See on huvitav küsimus, kas vett tuleb. Tehke end korda ja räägime,” lausus Stefan, poissi samal ajal tema voodisse asetades, teki peale sättides ja juba trepist alla suundudes.

„Kuule, Klara, nad ütlevad, et maailmalõpp oli juba ära,” tormas Artur tagasi.

„Aga siis... aga miks... aga... Issand, me oleme elus!” kuulis Stefan Klara vastus.

Kui ta tütreaga tuli, olid mõlemad juba pooleldi riides ja valmis alla tulema; pesemine läks neil meelest ära.

„Üleval kõik korras? Lastega korras?” küsis Birx trepi alumise otsa juurest. „Artur ja Klara, tulge palun alla, Stefi ka.” Ta toon oli terav.

„Mis juhtus? Mida sa leidsid?” küsis Stefan alla tormates. Teised kaks järgnesid talle.

Birx juhatas nad vaikides elutuppa ja osutas suurele plastikust sildile, mida – niipalju oli ka Arturile ja Klarale selge – nende elamise mõned minutid tagasi küll ei olnud. Sildil seisis: „Tehke oma olemine mugavaks ja vaadake filmi. Õige ketas on mängijas sees, tuleb ainult käima lülitada.”

Nad vahetasid – seekord kõik neljakesi – pilke, kehtasid siis õlgu, otsisid diivanitel tugitoolides kohad ja Stefan vajutas kaugjuhtimispuldil nuppu. Muide, isegi televiisor oli vahepeal sisse lülitatud ja mängija käis, ainult üht nuppu oli vaja vajutada...

**

Ekraanile tuli kiri: „4000 aastat tagasi.”

Kohati sädeleva rohelise tasandiku kohal lendasid linnud. Nende sihiks oli kummaline, pitsi meenutav torn. Nende lend kestis mõnikümmend sekundit, siis sirutasid nad jalad välja ja laskusid torni rõdule nii sadakond meetrit maapinnast... eeldusel muidugi, et linnud enam-vähem lindude suurused olid. Või täpsemalt sellised, millised inimesed arvavad linde olevat. Kui nad näiteks inimesesuurused olid, olid nad enne läbinud vähemalt kilomeetri, tuhisedes nii 50-70 meetrit sekundis ja ikkagi suutes sujuvalt rõdupiirdele laskuda.

Esimene kord oli inimestel niheleda, kulme kergitada ja pilke vahetada hetkel, kui nad tiivad kokku pakkisid. Need olevused olid pigem draakonid. Nad seisisid kahel jalal ja neil olid käed. Nende pead olid piklikud ja voolujoonelised nagu lindudel ikka, silmad suured ja pea külgedel, nii et stereoskoopiline vaateväli otse ees ei olnud eriti suur, ja nende nokad olid üsna tagasihoidlikuks taandarenenud.

Linde oli kuus. Täpsemalt, lennates saabus neid viis, kuues ootas rõdu. Kaamera jälgis, kuidas nad

tervitusi vahetasid – nad kergitasid tiivanukke ja pöörasid käte peopesad väljaspoole; üks neist pani võõrustajaga ka korra nokad kokku. Nad läksid edasi sissepoole ja kujutis ekraanil jagunes kaheks, ühele poole jäi realistlik (kuigi see sõna tundus antud kontekstist pisut kohatu) kaamerapilt, vasakul pool kergelt kaldus joone taga haaras umbes kolmandiku ekraanist ilmselt animeeritud kujutis, kuidas inimesed kusagil suurlinnas nõupidamisruumi ees tervitusi vahetavad, siis end pika nõupidamislaua taga sisse seavad ja neile kohvi pakutakse. Linnud läksid vastavalt teise ruumi, võtsid kohad sisse õrtel ja mõned teised linnud aetasid lauajuppidele nende käeulatusse ülalt lamedaks lõigatud kerad, kust silmnähtavalt auru tõusis. mille sisu kergelt auras (nii õrs kui paar sellist lauajuppi ulatusid välja vertikaalsetest palkidest ja „lauajupp” on tegelikult eksitav öelda, sest kogu see omapärane „linnutugitool” oli nikerdatud ja töödeldud).

Linnud lasid kuuldavale kõrgetoonilist kädinat. See oli rikas ja vahelduv, ilmselgelt enam kui lihtne linnutriller, ehkki inimkõrv võis seda ennemini hullumeelseks komponeeritud muusikaks kui kõneks pidada. Aru said nad sellepärast, et ekraani allservas jooksid subtiitrid. Ekraanikolmandik inimkujutistega kadus.

„Me tunnistasime matemaatilise lahenduse õigeaks ja kolm sõltumatut instituuti kinnitavad meie andmeid – tegelikult mitte miski ei takista teleskoopi mistahes minevikukoonuse punkti suunamast.” Külalised vastu võtnud lind rüüpas oma auravat vedelikku ja jätkas ühe kaaslase poole viibates: „Kui Aves...”

Kujutis peatus ja pöördus siis tagasi. Lind lausus uuesti: „... Aves...”

Ja siis veel kord.

Neli inimest teleka ees vahetasid taas pilke – nii selgelt oli ju „film” neile suunatud. Kõrgetooniline sädin oli muidugi äärmiselt kaugel inimkeelesest ’Avesist’, kuid kui üldse kuidagi mingit vastet peaks otsima, tuli tunnistada, et ega midagi paremat välja küll ei mõtle...

Tegevus ekraanil jätkus: „... Aves mõtles välja ruumiläätse, oli tal algselt peas vaid astronoomia. Me oleme kosmoses lennanud ju vaid sadakond aastat ja on selge, et me ei suuda orbiidile tõsta mingigi arvestatava suurusega peeglit.”

Kujutis näitas tühjuses hõljuvaid konstruktsioone.

„Isegi ülikergest materjalist, sisuliselt kilepeeglid ei lahendanud probleemi,” selgitas sädin koos subtiitritega ekraanil toimuvat. „Teleskoopide peeglid paisusid küll mitmesajameetristeks, kuid täpsus läks neil paratamatult nii viletsaks, et tegelikult ei andnud nad paremat kujutist kui maapinnal paiknevad umbes kümnemeetrised. Pisut parema tulemuse andsid õhkläätsed, ent arvestades, et optiline peatelg venis tuhandete kilomeetrite pikkuseks, muutus seadmete praktiline kasutamine ülimalt ebamugavaks. Nii mõeldigi välja ruumiläätsed.”

Kujutis pöördus maapinnale tagasi ja näitas laboratooriume ja mingeid veidraid katseseadmeid. Aeg-ajalt jagunes ekraan kaheks ja vaatajad pidid tunnistama, et nendest selgelt arvutiga genereeritud kujutistest oli lindude toimingute mõistmiseks ikka väga palju abi.

„Ruumilääts ei ole oma olemuselt mingi lääts. See ei ole tegelikult üldse optiline seade selle sõna klassikalises tähenduses. Kuigi ruumilääts toimib esmapilgul nagu teleskoop – selle abil on võimalik vaadelda objekte, mis muidu nähtavad ei oleks –, ei ole siin tegemist signaali koondamise või võimendamisega, vaid kvanttasemel peidetud informatsiooni tagasiarvutamise interaktsiooni lähtekohta. Ehk siis peitub seadme tööprintsip väga sügaval aegruumi olemuses. Vaadake, õige varsti avastati, et ruumiläätse saab fokuseerida objektide sisse. Alguses kasutati seda muidugi planeetide sisemuse uurimiseks, aga õige varsti taipas julgeolek, et nii saab jälgida näiteks terroriste...”

Kaamera pöördus ruumi tagasi ja sõna sai kellaosuti liikumise suunas järgmine õrrel kükitav lind, keda enne oli Avesina esitletud.

„Võite ise ette kujutada, kuidas see meie elu muutis. Kõik inimesed teadsid korraga, et nad on igal hetkel jälgitavad. Muidugi, alguses olid need seadmed salajased, siis illegaalsed ja siis lihtsalt kallid, kuid lõpuks oli sisuliselt igapäev võimalik muretseda umbes kuupalga maksev seade, millega Maa piires ükskõik mida jälgida. Hädad algavad aga sellest, millest me täna alustasime – teoreetiliselt mitte miski ei takista ka minevikku jälgimast.”

Ekraan sulas valgusesse.

Siis tekkis sellele kiri: „1000 aastat tagasi.”

Üle sädeleva tasandiku lendasid linnud. Viis tuli neid ja kuues ootas rõdul.

See, kes enne oli oma noka ootajaga kokku pannud, hakkas rääkima otse kaamerasse vaadates.

„Eelmine kohtumine oli müstifikatsioon. See leidis tõepoolest aset, kuid me rääkisime seal teisiti ja teistest asjadest. Ega ruumiläätsed kuhugi kadunud ei ole – me saaksime ju praegugi vaadelda seda kohtumist nii, nagu me saame vaadelda ükskõik mis sündmust minevikus.”

Nad kõndisid nõupidamisterruumi ja võtsid sisse omad kohad õrtel. See paistis neile nalja tegevast (abikujutisel katsusid inimesed imestades oma toole ja nõupidamistelauda).

„Jah, ma lasin selle kõik taastada nii, nagu see kunagi oli,” teatas peremees.

Jutujärje sai üks seni vaikinud tegelastest. „Kui ruumilääts mingile sündmusele fokuseerida, saame me sellest sündmusest täieliku ülevaate. Siin tuleb natuke mõelda mõngate näiliste paradokside üle. Esimene on nõndanimetatud nähtamatu inimese sündroom – kui inimene on täiesti nähtamatu, siis peaks ta olema ka pime, sest ta silma võrkkest ei püüa ju valgust. Teine on ideaalse vaatleja dilemma – vaatleja mõjutab paratamatult vaadeldavat nähtust, sest vaatlemine kui protsess nõuab tavaettekujutustes protsessi mingilgi viisil sekkumist. Siin paraku tuleb natuke lõhkuda isegi nende inimeste ettekujutust maailmast, kes teavad midagi kvantfüüsikast ja braanide teooriast. Teatud laiema multiversumi tähenduses on aeg illusioon. See on seotud ainult entroopia suunaga ja meie aegruum on üles ehitatud nii, et teatud protsessid suhtlevad entroopia seisukohast „parima”, see tähendab *lubatud* tulemuse saavutamise huvides tulevikuga. Ma ei hakka praegu teid teooriaga vaevama, kuid tulemuseks on, et minevikusündmust on võimalik olevikus energiat raisates *täiesti täpselt* üles ehitada.”

Ta rüüpas auravat jooki ja jätkas: „Tänased ruumiläätsed erinevad esimestest mudelistest muidugi umbes sama palju kui arvelaud arvutist. Aga hüpatas üle tohutust hulgast vahepealsetest sammudest” – ekraanile tekkis mõneks sekundiks kiri: „Need on teisel DVD-kettal olemas.” – „oleme meiegi siin vaid tänu sellele, et surmahetkel – või valitud sobival hetkel enne seda – on meie teadvus ära tõmmatud ja *täiesti täpselt samasugusena* sobival ajal ja sobivasse kehasse üle kantud.”

Paar sekundit lasti seda seedida ja siis hakkas rääkima järgmine tegelane. „Nüüd tuleb rääkida Suurest Katsest, mis sai alguse mõned aastad tagasi. Meid huvitas meie algupära. Minevik. Me tahtsime teada, kust me tulnud oleme. Me olime arvutanud oma minevikku tagasi miljonite aastate peale. Meie arvutid oskasid jälgida meie liigi ja meie eellaste elu, hüpatas automaatselt emalt vanaemale ja nii edasi. Ent see ei ole mitte nii lihtne, nagu arvata võiks.”

Ekraanil jooksid aeg-ajalt peatudes kaadrid järjest nooremateks muutuvatest lindudest, kuni kujutis asendus uue linnuga. „Me sünnime elusalt, mitte munast, nii et kooremist näidata ei saa.” Hääles oli tuntavalt naeru. „Umbes kümme tuhat aastat tagasi olime natuke teistsugused, kuigi inimsilm ehk ei tee vahet. Siit tagasi läheb sadu ja sadu generatsioone jälg meie liigi alguseni umbes viis miljonit aastat tagasi. Ka loodus muutub. Me näeme teinekord taustal ammu välja surnud liikide isendeid. Praegu näitame me muidugi ainult valitud kaadreid ja tuleb mõista, et kõige selle taga on tervete instituutide aastatepikkune töö.

Ent tagasi Suure Katse juurde. Selleks tuli ehitada hulga võimsamad ruumiläätsed ja ühendada need

hulga võimsamate arvutitega. Ja ka sel juhul võttis tagasiarvutamine aastaid aega. Tegelikult jõudsimme esimese poole aastaga umbes miljardi aasta taha, järgmise aastaga kahe miljardi taha ja õnneks ei läinud asi edasi siiski mitte päris eksponentsiaalselt.”

Ekraanil vilkus nägude rida, mis muutus aina primitiivsemaks. „Nüüd sündisid meie eellased tõepoolest munast. Me elame vee keemistemperatuurist madalamatel temperatuuridel, kuid oli aegu, mil keskmine temperatuur Maal oli üle saja. Ookeanid keesisid suvepäevadel. Näete, kaks miljardit aastat tagasi tulid meie eellased veest. Ehk siis tagurpidi vaadates läksid sinna tagasi. Nüüd suurendan ma kiirust, sest ega seal midagi peale üsna tuima üksteise õgimise midagi vaadata ei ole. Nüüd oleme viie miljardi aasta piiril. Tegemist on ainult bakterilaadsete organismidega, mis elavad kuumas mudas.

Meil kulus ligi kakskümmend aastat, et jõuda hetkeni, mil rida katkes. Kõige Algusesse. Hetke, mil meie ise ja kogu meie elu alguse sai. Punktini, mis selgitas, miks me üldse olemas oleme. Me saime need hämmastavad kaadrid.”

Pilt näitas Arturit ja Stefanit katseklaasi kohale kummardumas.

**

Rääkima hakkas viimane lind seal ruumis ja nüüd rääkis ta täiesti arusaadavat inimkeelt.

„Nüüd te oskate ülejäänud tegelikult ise ära arvata. Te võite seda DVD-d ja muid lisamaterjale vaadata nii palju kui tahate. Te võite ka küsida, mida tahate – teie telefonidesse on tekkinud mõned numbrid, mida seal paar tundi tagasi ei olnud, ja loomulikult on olemas automaatsed tõlkeprogrammid – sellist ma praegu kasutangi.

Me salvestasime selle vestluse kauge tuleviku tarbeks. On asju, mis on teile selgesti mõistetavad ja on asju, mis nõuavad kerget vaimset pingutust. Näiteks selline asi nagu televisioonisaade on välja surnud ajal, mil igaüks võib jälgida iga hetke minevikus. Samas teatud mõttes on see, mida me teeme, sellise meediapöördumise ekvivalent.

Me ei ole puudutanud väga paljusid meie elu aspekte – neil ei ole selle loo seisukohalt tähtsust. Me alustasime hetkest neli tuhat aastat tagasi, sest siis olime teiega võrreldaval tasemel ja just avastanud ruumiläätsede minevikku vaatamise võime.

Nüüd tuleb rääkida ühest teisest otsusest, mille me mõni tund tagasi vastu võtsime. „Meie” tähendab siinkohal tervet meie impeeriumi, mis sadadele tähtedele levinud on. Me otsustasime anda teile, meie loojatele, teise võimaluse. Teile kõigile. Maa kahekümne esimese sajandi tsivilisatsioonile, mis eksisteeris kuus miljardit aastat tagasi.

Maad me teile ei anna. Esiteks on see liiga kuum ja teiseks on see viimased kuus miljardit aastat olnud meie kodu. Aitäh, aga pikaajaline üürileping maksab ka midagi.

Küll aga on Maa sarnaseid – mineviku Maa sarnaseid – planeete teistegi tähtede ümber. Kuus miljardit aastat on kolmkümmend galaktilist aastat, nii tähistaevas ei ole lihtsalt muutunud. Täna ei ole Päikese lähedal mitte ükski täht, mis teie ajal, ja suuremat osa neist ei ole olemas. Ja üldse tuleb meil siit varsti minema kolida, sest Päike on järjest heledamaks muutunud ja selle eluiga läheneb lõpule. Nii me siis ehitasime ühele sobivale planeedile üles teie aja Maa. Töö alles käib, suur osa maailmast ei ole valmis.

Teie otsustate, kuidas ja millises järjekorras inimesi sellesse maailma tagasi tuua.

Saage aru, kui me oleksime tohutult vaeva näinud ja taastanud teie maailma nii, et te isegi mitte aru ei saa, et midagi juhtus, siis kuidas me seda tegema oleksime pidanud, kui oletada, et me selle tohutu tööga isegi hakkama oleksime saanud? Mis selgitab tähistaeva muutmist? Mida peale hakata asteroidi tulemise mälestusega? Te suudate neid küsimusi ise ka üsna palju esitada, aga meie lähtepunkt oli, et midagi sellist teha poleks teie suhtes lihtsalt aus. Me ei saa anda teile ka mingeid

selliseid lihtsaid otsuseid, et „tuumarelvad: jah/ei” või „kurjategijad: jah/ei”.

Ja lõpuks tuleb teil harjuda, et teid jälgib praegusel hetkel umbes sada miljardit teadvuslikku olevust.”

Ta andis umbes kümme sekundit aega seda seedida; kaamera näitas tohutuid konstruktsioone, mis planeedi kallal askeldasid.

„Niisiis on teie arvutites programm, mille abil te saate teatud piirides maailma muuta. Võtke endale mõni päev, et toimuvasse süveneda. Võite naabritest muidugi ka kohe alustada. Me teatud piirini muidugi imiteerime teile tuntud keskkonda, kuid juuksekarva lõhki ajada ei ole mõtet – kirjutage brauserisse „looja” ja see läheb tööle. Niipalju oleme siiski endi hooleks jätnud, et see töötab küll suvalises arvutis, kuid ainult teie neli saate seda kasutada täies mahus.”

Kaamera kaugenes, nood kuus noogutasid ekraanil ja siis kujutis muutus.

„Järgneb kaubanduslik teadaanne – Lindude Impeeriumi maailmataastamise teenus. Teie maailma tabas asteroid? Olite ise nii rumalad, et lasite end õhku? Pole lugu – leiame teile sobiva planeedi ja tõmbame enne katastroofi teie hinged ära! Aga see pole veel kõik! Lepingu sõlmija saab õiguse oma maailm ise üles ehitada. Ainuke, mida meie tasuks tahame, on vaadata, kui rumalate nägudega teie rahvas on, kui nad uues maailmas ärkavad.”

Uuesti ilmus ilmselgelt irvitav ja neile viipav kuuk ja seejärel taandus ekraanile alguskaader, mida nad olid näinud enne esimest käivitamist.

Õige mitu minutit kestis vaikus.

Siis kobas Steven oma telefoni ja uuris nimesid. Ta vajutas klahvidele.

„Aa tere, oled sa Aves või mõni teine neist?... Olgu. Kuule, ma saan aru, et te olete ise sisuliselt surematud. Kuidas sa seda meie puhul mõtlesid?... Ahah... Ahah... Tänan.”

„Noh?” küsis Artur kannatamatult, kui mees kõne lõpetanud oli ja mõtlikult vaikis.

Steven kehtitas õlgu. „Nagu neilgi – et elad niikaua kui tahad. Aga meil oleks soovitatav kehtestada reegel, et oma bioloogilisest east vanemaks elada soovijad teevad seda kusagil mujal. Et küll me midagi sobivat välja mõtleme...”

Ülalt kostis lapse nuttu. Bix tormas trepile ja Steven järgnes talle.

Mees tuli paarikümne sekundi pärast tagasi. „Unerohi,” kohmas ta selgituseks. „Vaene poja lasi end täis...”

„Olgu, mina tahan lõpuks end pesta,” ütles Klara ja tõusis. Ta mõtles hetke ja ajas kõik riided sealsamas maha. „Niikuinii vahib mind kogu aeg sada miljardit elukat,” lisas ta end natuke põrutatult jälgivatele meestele. „Tuleb harjuda.”

Mehed vahtisid natuke aega teineteisele otsa, siis Steven ohkas ja tõusis: „Mina igatahes tahan kohvi. Ja siis võtame selle jumala programmi ette.”